

УДК 658.330

А. П. Стефаненко-Шупик*Донецький національний технічний університет, Україна***ДОБІР МОТИВАЦІЙНИХ ВАЖЕЛІВ ВПЛИВУ
НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Досліджено зміст мотиваційних факторів і чинників впливу в контексті активізації інноваційних процесів на макrorівні.

Ключові слова: інноваційний потенціал, ресурси системно-універсального функціонування, мотивація інноваційного розвитку.

Исследовано содержание мотивационных факторов и факторов влияния в контексте активизации инновационных процессов на микроуровне.

Ключевые слова: инновационный потенциал, ресурсы системно-универсального функционирования, мотивация инновационного развития.

The paper investigates and discloses the subject of motivational factors and influence factors in the context of revitalizing the innovative processes at the micro-level.

Keywords: innovative potential, resources of systemic & universal functioning, motivation for innovative development.

Основою прискорення економічного розвитку кожної держави є забезпечення його інноваційної спрямованості. Водночас масштаби та ефективність інноваційної діяльності підприємств в Україні залишають незадовільним. Такий стан потребує посилення мотивації й удосконалення стимулювання інноваційного розвитку, що обумовило тему дослідження.

Зокрема, розкрито зміст мотиваційних факторів і чинників впливу в контексті активізації інноваційних процесів на мікрорівні, а також здійснено добір найвагоміших важелів системно-універсального функціонування, залучення яких обумовлює реалізацію дії цільового функціоналу стимулювання інноваційної діяльності промислового підприємства в умовах ресурсних обмежень. Розкрито сутність поняття «інноваційний потенціал». Поряд із зазначеним, охарактеризовано сутність та зміст основних типів мотивації та визначено перелік організаційно-економічних проблем на шляху активації інноваційних процесів у межах виробничо-економічних систем.

Теоретичним і прикладним аспектам розв'язання багатограних проблем мотивування інноваційного розвитку реального сектору економіки України, забезпечення високої результативності управління інноваційною діяльністю промисловості та формування й нарощення її стратегічного потенціалу (далі – СП) у цілому й інноваційного потенціалу (далі – ІП) зокрема задля нагальної технологічної модернізації національного господарства присвячені наукові праці С. Сотникова, В. Гончарова, Ф. Хедоури, О. Алімова, Л. Ладонько, Ю. Ципкіна, Т. Бауліна, В. Мельника, В. Худоля, Г. Кузьменко та ін.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування методичних підходів до здійснення добору найвагоміших важелів впливу на інноваційний розвиток системно-універсального функціонування.

У контексті розв'язання завдань провадження цілеорієнтованої мотивації інноваційного розвитку (далі – ІР) промислового підприємства (далі – ПП), варто в першу чергу розкрити суть поняття «стратегічний потенціал», один із варіантів

якого має таку редакцію: СП будь-якої виробничо-економічної системи – це сукупність ресурсів і граничних резервів різної природи (технологічних, наукових, технічних, організаційних, інтелектуальних, економічних, геополітичних тощо) та можливостей, що залучено і використовуються з метою гармонізації та досягнення соціально-економічних, виробничо-господарських чи інших цілей діяльності як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі функціонування зазначеного об'єкта в інтересах забезпечення збалансованого цілеорієнтованого економічного зростання в контексті набуття ним системних ознак до сталого розвитку [1].

Визнаємо таке, що багатолінійний і багаторівневий підхід до осмислення природи стратегічного потенціалу виділяє набагато складнішу сукупність потенціалів, розділених на чотири групи за кількома самостійними основами, а саме: перша група – за матеріальною основою, відповідно до неї СП утворюють достатні масштаби розвиненості ресурсного і сировинного потенціалів певного ПП, а також виробничого та енергетичного потенціалів. Друга група – формалізовані потенціали за макроосновою (цю групу складають потенціали: географічний, геополітичний, геоекономічний, глобальних інформаційно-комунікаційних систем, транспорту та зв'язку тощо). Третя група – згруповані за факторною основою. До цієї групи входять економічний, екологічний, політичний, соціальний, нормативно-правовий та інші види потенціалів підприємства, формування, нарощення та використання яких забезпечено впливом конститутивно-ключових факторів сталого розвитку (далі – СР). Четверта група – груповані за основою системно-універсального функціонування. Група об'єднує потенціали, без об'єктивізації яких неможливі будь-які прогресивні зміни як в економічній, так і в соціальній, технологічній чи енергетичній сферах, зокрема це – інноваційний потенціал, а також організаційний, управлінський, науковий, трудовий, інтелектуальний, інформаційний тощо.

Ураховуючи той факт, що інноваційний потенціал ПП можливо сформувати, наростити та освоїти лише у випадку синхронної трансформації масштабів розвиненості інших потенціалів системно-універсального функціонування, а в їхніх межах відповідного складу ресурсів, пропонуємо до використання таке тлумачення поняття «інноваційний потенціал».

По-перше, – як сукупності ресурсів системно-універсального функціонування, наявних у ПП резервів та його інноваційних можливостей, залучення і освоєння яких дозволяє: а) удосконалити його організаційну й комунікаційну системи управління з метою розповсюдження когнітивно-інформаційних аспектів руху знань корелянтів, які опікуються інноваційною діяльністю в межах певного ПП та інших суб'єктів господарювання; б) озброїти корелянтів (суб'єктів управління певного ПП) дієвими важелями здійснення цілеорієнтованого впливу на терміни і характеристики інноваційного процесу – від продукування (генерування) інноваційних ідей до їхньої комерціалізації; в) об'єктивувати інтелектуальні чинники розвитку задля добору засобів генерування когнітивно-інформаційних відносин; розроблення дієвого механізму поширення, трансформації та нагромадження як інноваційного потенціалу, так і інтелектуального капіталу; уточнення сутності та змісту специфічних функцій інноваційного менеджменту процесно-алокаційного типу.

Зазначене вище забезпечено авторськими обґрунтуваннями змісту і сутності поняття «ресурси системно-універсального функціонування», яке розкрито за

результатами використання багатолінійного й багаторівневого підходу до осмислення природи сукупних ресурсів, що входять до їхньої сукупності в межах стратегічного потенціалу, які розмежовано на окремі групи за кількома самостійними основами. Звідси визнаємо, що група, у якій об'єднано ресурси, резерви і можливості, що належать до потенціалів системно-універсального функціонування включає наступні сукупні резерви, а саме потенціали: інноваційні, трудові, організаційні, управлінські, наукові, інтелектуальні, інвестиційні та інформаційні. З огляду на це саме наявність достатнього обсягу зазначених ресурсів дозволить сформувати організаційно-економічну основу задля досягнення системного і збалансованого функціонування ПП та без об'єктивації цих видів ресурсів прогресивні зміни в межах будь-якої виробничо-економічної системи стають неможливими.

До складу інноваційного потенціалу, як відомо, залучають також «інноваційні можливості ПП». Їх визнано категорією, що відтворює дійсний стан внутрішнього середовища підприємства в певний період його функціонування, в межах якого внаслідок залучення до операційного процесу СП та локалізації корелянтами зусиль на інноваційній, інформаційній, інтелектуальній та організаційній сферах, об'єктивуються цілеорієнтовані трансформаційні зміни; у виробничо-економічній системі нагромаджуються якісні властивості, що уможливорює повне освоєння ресурсів системно-універсального функціонування, а також генерування і використання наявних резервів задля спрямування магістральної траєкторії виробничо-економічної системи на формування виробництва інноваційно-інформаційного типу.

Наведені визначення дозволяють запропонувати провадження таких науково-методичних процедур та забезпечити їх об'єктивність, які є нагальними для обґрунтування дієвих важелів та регуляторів мотиваційного впливу на ІР певного ПП:

1) розкриття змісту загального функціоналу мотивації ІР ПП та імовірність реалізації його дії лише при залученні до нього: регулювання, коригування, координації, ідентифікації, контролювання та коректування. Одна визнаємо, що їхнє розмежування потрібно здійснити відповідно до характеристик і ознак, властивих не лише інноваційному розвитку, а й масштабам розвиненості інноваційного потенціалу. Але не лише у цілому, а й окремо за його компонентами: інноваційним ресурсом, резервом і можливостями кожного ПП;

2) розкриття суті основних понять, рекомендованих до використання під час реалізації управління інноваційним розвитком ПП.

Проаналізувавши теоретичні обґрунтування попередників, пропонуємо власні трактування щодо цільової спрямованості функції мотивування та доцільності її залучення з метою активізації процесів із ІР виробничо-економічних систем в умовах ресурсних обмежень, а саме:

по-перше, реалізація функції мотивування ІР певного ПП – це цілеспрямовані дії як на об'єкт господарювання, так і на діяльність суб'єктів управління, що передбачає усунення перешкод промисловому зростанню і формуванню виробництва інноваційно-інформаційного типу (або ж, пристосування до деструктивних змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі ПП) за рахунок залучення та раціонального освоєння СП ПП у цілому та потенціалів, віднесених до групи системно-універсального функціонування, зокрема. Таким чином, реалізуючи функцію мотивування, можна забезпечити антиентропійну резистентність виробничо-економічної системи та реалізацію на практиці інноваційної моделі

розвитку ПП з використанням специфічних та загальних методів управління. У результаті зазначених дій усувається невизначеність у межах багатокomпонентної системи та забезпечується збалансоване функціонування, її цілеорієнтований розвиток до визначених/прогресивних кутів промислового зростання;

по-друге, метою функції мотивування є також і збереження стійкості та надійності функціонування самої системи управління (зокрема, й організаційної) шляхом підтримки необхідного співвідношення між різними її елементами. Це стосується як промисловості, так і окремого виду економічної діяльності. Зазначене передбачає узгодження інтересів, потреб і можливостей суб'єктів більш високого рівня управління, персоналу ПП та цілей і місії останнього. Виконання й реалізація дії важелів і регуляторів цільового функціоналу мотивування ІР певного ПП обумовлює потребу у своєчасній ліквідації можливих відхилень від визначених/обґрунтованих цільових показників.

У результаті синтезу теоретико-концептуальних досліджень зроблено висновок, що саме інноваційна діяльність визначає темпи інноваційного розвитку ПП (що обумовлює промислове зростання в межах РПК та відповідно в промисловості в цілому), які досягаються лише за умови неперервного мотивування та стимулювання інноваційних процесів і нарощення масштабів потенціалів системно-універсального функціонування. Тоді вплив кожного з компонентів СП певного ПП та функціоналів мотивування на інноваційний процес можна представити та ідентифікувати відповідності до структурно-логічної схеми, наведеної дослідниками у науковій праці [2]. Оскільки об'єктом науково-технічної політики є створення інтелектуального продукту (звернемо увагу на перший етап горизонтального інноваційного процесу), то мета мотивування ІР певного ПП, на нашу думку, відтворює характеристики промислового зростання за інноваційною моделлю розвитку виробничо-економічної системи за стимулювання генерування нового знання та за формування, нарощення й раціоналізації використання СП певного ПП. Однак, визнаємо і те, що об'єктом мотивування може бути як інноваційний процес, а отже, і будь-який із етапів вертикальної або горизонтальної його компоненти, так і явища освоєння ресурсів чи залучення можливостей суб'єктів управління та персоналу.

Очевидно, що повноцінні засоби інноваційного менеджменту процесного типу, в межах якого ймовірно чітко розмежувати напрями мотивування ІР, можна використовувати лише на мікрорівні, оскільки саме у виробничо-економічній системі домінує свідоме коригування відносин «суб'єкт – об'єкт». Звідси на практиці потрібно застосовувати моделі, які уможливають добір і трансфер нововведень на засадах реалізації концептуально-аналітичної детермінанти ІР певного ПП – за форматом застосування рішень, формалізованих унаслідок застосування методів, передбачених інструментарієм «об'єкт – аналог» та «система – об'єкт». Її відтворення і дозволяє порівняти з огляду на ймовірність трансферу залучення до стратегічного інструментарію, певного переліку стратегічного набору для запровадження у практику домінант моделі ІР певного ПП. Визнаємо таке: особливості мотивування ІР у межах ПП, полягають, з одного боку, у некомерційних цілях та соціальній орієнтації використання важелів та регуляторів, а також іноді у директивному (обов'язковому) впливі на темпи ІР. А з іншого, у принциповій орієнтації на ринкові зміни та використання її атрибутів, форм і методів саморегулювання виробництва й товарообігу продукції.

Важливого значення тут набувають засоби, що уможливають раціональне поєднання державних методів впливу із засобами процесного управління за виваженого співвідношення між ними в контексті генерування алокаційного ефекту для локалізації зусиль у межах виробничо-економічної системи. Таким чином, можна запропонувати розмежування за напрямками прямого й опосередкованого впливу (табл. 1) на темпи ІР ПП доцільних для застосування нових і усталених форм та засобів мотивації для розбудови, проектування, дослідної перевірки і реалізації моделі інноваційного розвитку ПП [3; 4; 5].

Таблиця 1

**Важелі мотиваційного інструментарію в контексті розбудови в Україні
промислового виробництва інноваційно-інформаційного типу**

Регулятори		Групування важелів
Прямого впливу	Опосередкованого впливу	За природою впливу
Фінансування і кредитування	Фінансова та інвестиційна політика	Структурно-інформаційні, процесні та факторні
Гарантії та гранти	Цінова, технологічна та науково-технічна політика	Адміністративні, організаційні, алокаційні та процесні
Комплексні та цільові програми інноваційного розвитку	Інноваційна, кадрова, соціальна, інформаційна політика	Програмно- й об'єктно-цільові, структурно-функційні
Ліцензування діяльності	Науково-технічна та освітня політика	Соціально-економічні, організаційно-економічні
Експертиза	Конкурентна політика	Об'єктно-цільові, структурно-динамічні та процесні

Результати системного вивчення управлінських засобів процесного типу, які використовувалися суб'єктами управління інноваційним розвитком ПП протягом останнього часу, свідчать про таке: більшу результативність управління інноваційною діяльністю мають поряд із адаптивною технологією детермінанти

1) процесного управління, до яких віднесено: а) розробленість, із перевіркою на адекватність реальним процесам у певного ПП інноваційної моделі розвитку, визначеність та об'єктивність його місії, реальна ідентифікація ключових компетенцій та дієвість механізму формування відповідного типу стратегії; б) обов'язкове застосування корелянтами методів бенчмаркінгу, реінжинірингу бізнес-процесів, моніторингу результативності управління певною сферою діяльності в контексті розв'язання пріоритетного завдання; в) створення і результативність реалізації дії інструментарію системи стратегічного управління (у нашому випадку, ІР ПП) та системи управління якістю; г) неухильне застосування технологій управління: за результатами, інтелектуальним та ІІ, сценарного планування, моделювання найвагоміших регресорів впливу на темпи ІР і відповідно прогнозування;

2) алокаційного управління, що, як відомо, включають комплекс засобів стратегування, сформованого українськими вченими-економістами з використанням постнеокласичних положень дослідження умов забезпечення результативності управління інноваційним розвитком виробничо-економічних систем [6; 7] за конструктивного обґрунтування когнітивної парадигми ідентифікації закономірностей реалізації та наслідків запровадження у практику господарювання функції регулювання інноваційних процесів [8; 9]. Детермінанти, передбачають використання алокаційного прикладного інструментарію, що уможливило раціоналізацію поділу/перерозподілу наявних інноваційних ресурсів, резервів і можливостей

певного ПП задля забезпечення: а) первинності функції (мотивування інноваційного розвитку), а не архітектури системи мотивування; б) розбудови організаційної структури управління з обов'язковою інверсійністю її взаємозв'язків (прямими й оберненими взаємозалежностями) задля виконання завдань щодо цілеорієнтованого інноваційного розвитку ПП; в) повноти відповідності повноважень і відповідальності; г) скорочення ланцюга і послідовності зв'язків; д) замкненого циклу управління інноваційним розвитком ПП; ж) взаємозамінності ресурсів, екологічності та балансу інтересів різних рівнів управління інноваційною діяльністю промисловості України; з) креативності та комплексності трансформаційних змін у контексті стійкості, надійності та збалансованості функціонування виробничо-економічних систем у межах певної галузі чи регіонального промислового комплексу держави. І, останнє, вони – уможливають детальність репрезентації в понятійно-категоріальному полі теорії економіки та управління підприємствами з урахуванням вихідних домінант теорії інноватики [10].

Таким чином, можемо запропонувати такі трактування категорій. Мотивація інноваційного розвитку ПП репрезентується як специфічний вид управлінської діяльності, який, залучаючи сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил процесного й алокаційного типу, спонукає до формалізації: а) простору трьох парних цільових функціоналів мотивування; б) масштабів розвиненості інноваційного потенціалу підприємства (сукупності певної природи ресурсів, резервів і можливостей останнього); в) типових форм набору стратегій управління ІР останніх, – залучення яких на мікрорівні до виробничо-господарської, техніко-технологічної, організаційно-, енергетично-, еколого- економічної, когнітивно-інформаційної та зовнішньоекономічної діяльності забезпечує досягнення цілей промислового зростання за реалізації інтеграційного вибору держави в умовах ресурсних обмежень.

Задачу мотивування інноваційного розвитку ПП трактуємо як а) пошук й формалізацію функційних образів інноваційних змін у межах виробничо-економічної системи, відтворених у модельному рішенні, за яким ідентифіковано фазову траєкторію її інноваційного розвитку на певний період упередження; б) отримання математичного розв'язку, за кількісними значеннями якого забезпечено добір оптимального складу технології мотивування процесно-алокаційного типу та визначення цільових орієнтирів у контексті технологічної модернізації української промисловості.

Інноваційний потенціал промислових підприємств – це: а) сукупність інноваційних ресурсів і граничних резервів промислових підприємств різної природи (технологічних, сировинно-ресурсних, науково-технічних, організаційно-економічних, інтелектуальних, виробничих, енерго- й еколого-економічних, організаційних, управлінських, фінансових, інноваційних, когнітивно-інформаційних) та можливостей виробничо-економічних систем, які доцільно використовувати задля технологічної модернізації і досягнення їхніх виробничо-господарських, соціально-економічних, економіко-політичних, інноваційно-інформаційних та соціально-економічних цілей; б) узагальнений цільовий функціонал інноваційного розвитку та детермінанта забезпечення результативності управління цим процесом із урахуванням структурно-динамічних трансформацій у внутрішньому та зовнішньому середовищі функціонування підприємств.

Висновки. У дослідженні розкрито зміст таких понять як «стратегічний потенціал», «інноваційний потенціал», «мотивація інноваційного розвитку ПП»,

«задача мотивування інноваційного розвитку ПП». Досліджено зміст мотиваційних факторів і чинників впливу на активізацію інноваційних процесів. Здійснено добір найвагоміших важелів системно-універсального функціонування, залучення яких обумовлює реалізацію дії цільового функціоналу стимулювання інноваційної діяльності промислового підприємства в умовах ресурсних обмежень. У випадку запровадження у практику господарювання отриманих наукових розробок, можливо певним чином сформулювати організаційно-економічні передумови для інтенсифікації процесів вироблення, трансляції та раціонального використання потенціалів системно-універсального функціонування національного промислового виробництва.

Бібліографічні посилання

1. **Хедоури Ф.** Основы менеджмента / Ф. Хедоури; [пер. с англ. М. А. Майоровой, А. А. Быковского, Э. В. Шустер]. – М. : Дело, 2005. – 720 с.
2. **Шакулла В. И.** Настольная книга менеджера по кадрам / В. И. Шакулла. – [2-е изд.]. – М. : Норма, 2000. – 560 с.
3. **Пінчук А. О.** Інноваційно-інформаційні домінанти стратегії промислового зростання в регіонах України / А. О. Пінчук // Вісник Чернігівського державного технологічного ун-ту: Сер. «Економічні науки». – Чернігів : РВВ Чернігівського держ. тех. ун-ту, 2012. – № 4 (62). – С. 236–241.
4. **Худолей В. Ю.** Энергоефективність національного промислового виробництва: технології регіонального управління : монографія / В. Ю. Худолей. – К. : ПП Вишемирський В. С., 2013. – 436 с.
5. **Чупріна М. О.** Формування та стійкий розвиток регіональної промислової інноваційної системи / М. О. Чупріна // Стійкий розвиток – (Устойчивое развитие / Sustainable Development): Міжнародний періодичний щоквартальний науковий журнал. – Софія: Вид-во Технічного університету м. Варна та ДУ «ІЕПСР НАН України», 2013. – № 1 (7). – С. 94–98.
6. **Мельник В. П.** Інноваційний ресурс господарського розвитку промисловості : монографія / [Бондар К. Л., Дерев'янкін Т. І., Мельник В. П. та ін.; за ред. В. П. Мельника]. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 363 с.
7. **Микитенко В. В.** Детермінанти процесу забезпечення резистентності національної економіки до деструктивних впливів / В. В. Микитенко, Г. Г. Кузьменко // Національне господарство України: теорія та практика управління : зб. наук. праць. – К. : РВПС України НАН України, 2009. – С. 123–138.
8. **Микитенко В. В.** Організаційно-економічна палітра сучасних умов варіативності трансформаційних змін в межах національної промисловості / В. В. Микитенко, В. Ю. Худолей // Вісник Міжнародного науково-технічного ун-ту: Сер. «Економічні науки» : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Міжнародного наук.-тех. ун-ту, 2012. – № 3 (7). – С. 5–16.
9. **Кизим М. О.** Промислова політика та кластеризації економіки України : монографія / М. О. Кизим. – Х. : ІНЖЕК, 2011. – 304 с.
10. **Сергеева Л. Н.** Нелинейная экономика: модели и методы : монография / Л. Н. Сергеева. – Запорожье: Полиграф, 2008. – 218 с.

Надійшла до редколегії 24.04.2014